

Milica Mičić Dimovska

ALBUM DOROŠKIH

Ko je pravio redosled fotografija u njemu? Moja baka ne zna da odgovori na to pitanje. Za nju je važno da se redosled ne menja. O, to mora da je bio neko meni vrlo sličan. Mračan, mračan. Kako me ispunjavaju jezom te fotografije, naročito one na kojima su deca, tolika bezimena deca, postavljena na čebad ili u stolac, deca sa loptom u krilu, deca koja su tek naučila da sede, vidi se to po onoj krutoj nameštenosti udova, koja samo što nije popustila, kao kada biste lutku postavili u sedeći stav prethodno joj savivši trup u pravougaoni položaj. Nevidljiva hipotenuza podupire im glavice, s onim pramenovima kose upravo začešljanim i priljubljenim uz čelo. I kako su samo ozbiljna ta deca. Ni jedno se ne osmehuje. Samo na ponekom licu može se uočiti nešto slično osmehu, ali ja znam da to nije osmeh već grč. Grč tetanije, usne koje samo što nisu kriknule, još skupljene, još ne dopuštajući jecaju da se probije iz grla ... Moja baka ništa strašno ne primećuje na fotografijama. Povremeno se ljuti na sebe kad ne može da se seti imena onih čija lica još u njoj bude izvesne uspomene, o kojima još zna gde su živeli, od čega su болоvali i kada su umrli. Ponekad se prepušta nagađanjima. „Ovo mora da je moja prabaka“, govori mi upirući kažiprst u bistu neke mlade žene, pokrivenu tananim prozirnim velom čiji nabori su na levom ramenu skupljeni kopčom u obliku ruže. „Veoma je lepa, zar ne? Sve Doroške su bile lepe i otmene. A ovo mora da je moj deda po majci. Bio je kamenorezac. Familije koje su držale do sebe naručivale su kod njega nadgrobne spomenike za svoje pokojnike“.

Bolesnički, mrtvački albumi, sa katalogima fotografija alabasterski belih figura za groblja i parkove! Pre tih kataloga, kao partiture koje nagoveštavaju tužno finale, nižu se banje, banje... Razglednice iz Karlsbada, Viesbadena, Marienbada ... Najviše ih je iz Karlsbada, iz hotela po imenu „Stern“ čiji je krov sav od šiljastih kupola između kojih su uglavljene mansarde. Na prozoru jedne od tih mansardi penkalom je dopisano: „Moja soba“. Soba Mite Doroškog, oca moje bake, u kojoj je boravio dve kišne aprilske nedelje 1911. godine, pre nego što je umro, tri meseca kasnije, u svojoj pedesetoj godini. Na poleđini razglednice piše: „Draga Anice, noćas sam sanjao kako letiš iznad ovdašnje ruske crkve koja liči na nekakav ogromni brod sa krstovima kao katarkama. Leteti, to sluti na dobro. Inače, u Karlsbadu je mrtva sezona. Što se mene tiče, vredno pijem vodu i mnogo se šetam. Sve vas pozdravlja i ljubi vaš čika Mita.“ Ko je Anica? Moja baka se ne seća. Potkresani žbunovi šimšira spuštaju se niz padine oko hotela „Stern“. Mora da je lepo umreti u takvom hotelu.

Figure imaju svoja imena. Neobična imena koja znam napamet: Flora, Pomona, Aurora, Justicija, Fidelija... Ozbiljne tužne devojkice, dostojanstvenog držanja, tela obavijenog draperijama. Biste pokojnika su manje tužne od figura tih devojakica. Ali, ko ih je tako izmešao sa nestašnim golišavim dečacima iznad čijih ramena se dižu krila, ljupkog oblika, nalik na trijangle.

Ko je između i s kakvim ciljem te vesele kupidone i te ozbiljne devojke s vencima u kosi, devojke koje zamišljeno posmatraju bukete u svojoj desnoj ruci, ili devojke koje levom rukom pridržavaju knjigu oslonjenu na koleno, koleno zaobljeno i meko, kao da je od snega. Ako imaju krila, njihova su krila, za razliku od krila koja imaju golišavi dečaci, tako masivna i teška da je nemoguće pomisliti da ih ikada mogu pokrenuti. Na primer, krila devojke koja se zove Fidelia podsećaju na delove stena u kojima su otisnute skeleti davno izumrlih stvorenja. Njeno lice je blaženo, mirno, nema nagoveštaja nikakvog pokreta, nije ni namršteno, ni osmehnuto, samo spokojno. I punačko, ne preterano punačko. Kao što su joj punačke i grudi, pod draperijom, i kolena, takođe pod draperijom, ali toliko zategnutom da se čini da je i nema više i da su joj kolena, u stvari razotkrivena. I butine. Ne levu butinu je oslonila neku knjigu, možda Bibliju, knjigu takođe od kamena, knjigu sklopljenih korica, bez ikakvih slova. Običan beli paralelopiped. Fidelijina stopala miruju na valjkastom postamentu nalik na onaj stubić za koji se vezuju čamci da ne bi otplutali na pučinu.

Imena figura se mogu pročitati na poledini fotografije, poledini prepunoj informacija, od kojih je najkrupnijim slovima odštampana ova: „Izrađujemo skulpture za parkove i groblja, spomenike od prirodnog i veštačkog kamena, sve vrste umetničkih slika na porculanu. Kamenorezački atelje „Doroški“, Futoški put 30.“ Figure, pored naziva, imaju i svoj redni broj, kao i ime autora, koji ih je izvajao. Na primer: „Illusion“, 45, Herman Meyer, „Misericordia“, 53, Otto Wolff, „Knabe mit Ente“, 21, Albert Wittig, „Flora“, 25, Oskar Wetzel, „Pomona“...

Te ženskolike sablasne figure me ispunjavaju predosećanjima, tako čudnovatim u svojoj, istovremenoj jezovitosti i slasti. I sada, kada su albumi skriveni od mojih očiju, ili, možda uništeni, nakom bakine i tatine smrti. Ponekad mi iskrсне pred očima prizor u kojem moja majka gazi nogama album Doroških, a slike pritom pršte iz svojih kartonskih okvira kao slepi miševi iz svojih mračnih skrovišta.

*

Postojali su trenuci kad su moji užasi bleđeli, kad me je obuzimala nada, makoliko neutemeljena. Prijatno je imati iluziju da je život moguć, da su kontakti s ljudima mogući, da je budućnost moguća. Odlaziti na posao, prelaziti jednu istu putanju u određeno vreme, sticati samopouzdanje, kritičnost, nezavisnost, svest o sebi, o ljudima koje susrećeš...

Ta fotokopirnica u kojoj sam radila daleko je od naše kuće. U drugom delu grada, do kojeg bi ponekad pešačila a ponekad stizala autobusom. Nalazila se u prizemlju novosagrađene višespratnice, iste onakve kakva je počela da se uzdiže u našem, sada bivšem našem, dvorištu. Sve su one vrlo lepe, te nove zgrade, pune svetla, sa velikim, kružnim terasama, i venecijanskim prozorima s čije se spoljašnje strane kao mali sarkofazi bele kutije klima-uređaja. Novi ljudi stanuju u tim zgradama. Nova gospoda koja jednog dana više neće biti gospoda, ali me to nije brinulo.

Fotokopirnica je mala, kao izlog, sva u staklu i plastici. Aparati su najmoderniji. Pored njih, tu je jedan stočić, dve stolice, za mene i mušteriju, mušteriju kojoj treba umnožiti

stranice i stranice, i koja zbog toga mora da izvesno vreme provede u čekanju, sedeći na stolici ili odlazeći napolje da obavi u međuvremenu još neki posao. Fotokopirnica se zove „Veritas“. Na panou koji svako jutro postavljam ispred vrata piše da izrađujemo kvalitetne kopije u različitim formatima, da radimo koričenje, plastificiranje, termofolije. Dve reklamne poruke, „Dajte svom dokumentu izgled koji zaslužuje! i „Najniža cena u gradu“, ispisane su u crvenoj boji.

Šta sve nije prošlo kroz moje ruke dok sam radila u toj fotokopirnici! Razne potvrde, rešenja, svedočanstva! Izvodi iz matičnih knjiga! Dokazi, dokazi, dokazi! O, kako su jadni oni koji se trude da na osnovu kopija uvere druge u svoje postojanje, i svoja prava. Umnožavaju dokaze, šalju ih na razne adrese, a originale (jednog dana sigurno suviše) čuvaju, požutele od starosti, s dubokim, tamnim usecima vremena na mestima gde su pažljivo presavijani da bi, pretpostavljam, lakše stali u kutije, obične kartonske kutije za cipele ili za male kućne aparate, ko ih nema, tu ambalažu od stvari kupljenih vrlo davno, stvari sada pohabanih ili već bačenih u kontejnere razjapljenih čeljusti iz kojih se širi smrad otpadaka, odvratnih otpadaka pristiglih iz svih onih stanova u višespratnicama, stanova koji se bestidno dodiruju zidovima svojih spavaćih soba i kupatila... Postojalo je vreme kada me te slike nisu mučile, kada sam lako prolazila pored novih zgrada, kroz nove ulice, samopouzdanje, ma koliko krhko, vodilo me je kroz njih, gledala sam u ljude otvoreno, o, bila sam željna ljudi koji ništa ne znaju o meni...

– odlomak iz duže proze –